

45654

PRÁCE ZE SEMINÁŘE ČESKÉHO PRÁVA NA KARLOVĚ UNIVERSITĚ
V PRAZE.

S PODPOROU Č. SL. MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A „VŠEHRDU“
VYDÁVÁ JUDR. JAN KAPRAS.

ČÍSLO 1.

ZEMSKÉ MÍRY NA MORAVĚ.

NAPSAL

RUDOLF RAUSCHER.

V PRAZE 1919.

!NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM. — VYTISKLI ŠTORKÁN A JAROŠ V ŽIŽKOVĚ,
HUSOVA TŘÍDA Č. 68.

PRÁCE ZE SEMINÁŘE ČESKÉHO PRÁVA NA KARLOVĚ UNIVERSITĚ
V PRAZE.

S PODPOROU Č. SL. MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A „VŠEHRDU“
VYDÁVÁ JUDR. JAN KAPRAS.

ČÍSLO 1.

ZEMSKÉ MÍRY NA MORAVĚ.

NAPSAL

RUDOLF RAUSCHER.

V PRAZE 1919.

NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM. — VYTISKLI ŠTORKÁN A JAROŠ V ŽÍŽKOVĚ,
HUSOVA TŘÍDA Č. 68.

PŘEDMLUVA.

První seminář českého práva po převratu ukázal velmi mnoho chuti k intenzivní práci. Vznikly tu některé studie mladých autorů, které nesnou sice ještě měřítko velkých vědeckých časopisů a učených společností, přece však jsou psány správnou methodou, přinášejí prospěch celkovému vývoji předmětu. Bylo by proto škoda, aby výsledky ty zapadly, tím více, že v českých právních dějinách budeme museti stále ještě mnoho doháněti z doby nepřízně staré vlády. Pro tyto práce vznikla tato sbírka seminárních prací z českého práva umožněná správným pochopením významu dějin domácího práva našim ministerstvem školství i spolku českých právníků „Všehrd“.

Zahajuji ji pilnou prací právníka Rauschera, vzniklou v letním běhu 1919. Přál bych si, aby jí počala se dlouhá řada podobných studií, které by uveřejněním dodávaly chuti našim mladým právníkům k studiu dějin našeho vy-
spělého a vyvinutého českého práva.

V Praze, dne 1. října 1919.

J. Kapras.

ÚVOD.

Pojem landfrídu a literatura.

ledujeme-li vnitřní poměry v zemích středoevropských ve středověku, nápadna jest neupravenost bezpečnosti v zemi. I v dobách normálních bují loupeživé rytířstvo¹⁾ a v dobách bezvlády pak nastává boj všech proti všem. Walther von der Vogelweide praví o tomto stavu v zemi: Frid' unde reht sint sêre wunt²⁾, a český kronikář prohlašuje: „kdo s koho mohl býti, ten toho pod se manil, jemu bera a hubě.“³⁾ I když se posuzují slova kronikářova kriticky, musí se oceniti snahy, které se nesly v těchto dobách ku úpravě zemského míru.

Z těchto snah pak vznikají určité instituce, které mají zemský mír pojistiti a zabrániti válečným pŕtkám a opovĕdnictví. Bĕditi nad zemským mírem bylo v říši německé právem a ovšem povinností krále⁴⁾. Královští poslové konají v starší době zvláštní mírové soudy za přítomnosti hrabat⁵⁾. Ve 12. stol. o omezení vnitřních nepořádků pečují t. zv. boží míry zakazující válečné pŕtky v určité dny. Svému úkolu nebyly s to dostáti. Na jejich místo nastupuje jiný způsob upokojování země — landfrídy. Ve vývoji landfrídu možno pozorovati několik způsobů, jakými jest uzavírán. Dokud moc císaře v říši je silna, jest landfríd vyhlašován jako říšský zákon a utvrzován přísahami říšských stavů. Mocí císařovou jest rozkázáno⁶⁾ v říši zachovávat klid a pokoj⁷⁾ a vyhrožováno v případě porušení přísnými tresty⁸⁾. Ve 14. století moc císařova klesá. Tehdy uzavírány jsou jednak landfrídy provinciální, jež přispívají ku povznesení moci jednotlivých zeměpánů, jednak stavové zvl. města spojují se v landfrídní spolky, jichž súčasní se ovšem někdy i císař.⁹⁾ Zápisy landfrídních spolků nenesou v sobě charakter zákonů. Vlastnosti landfrídů v nich však nemizí. Landfrídní spolky vyznačují se zvláště tím, že mají samostatné orgány výkonné. Některé z nich trvajíce po delší řadu let nabývají určité právní osobnosti.¹⁰⁾ Panovníci pokoušejí se spojití v landfrídním spolku i celou říši, jak

¹⁾ O. v. Zallinger, Das Verfahren gegen die landschädliche Leute, str. 7.

²⁾ Zallinger, Der Kampf um den Landfrieden in Deutschland während des Mittelalters, Mittheilungen des Inst. für österr. Geschichtsforschung. Ergänzungsband IV. str. 444.

³⁾ Urbánek, Dějiny, 491, St. let. č. str. 116.

⁴⁾ Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, VI. 419.

⁵⁾ Schröder, Deutsche Rechtsgeschichte, 1907, 182.

⁶⁾ Mír „kázaný“. Stieber, České státní smlouvy, 16.

⁷⁾ Na př. Altman Bernheim, Ausgewählte Urk., str., 233, č. 118, Kaiserliches Gebot den Landfrieden zu beschwören, 1220.

⁸⁾ Fischer, die Landfriedensverfassung unter Karl IV. 1883, 6.

⁹⁾ Zvláště tyto spolky jsou časté za císaře Karla IV. a Václava IV.; Gierke, Genossenschaftsrecht, I, 503.

¹⁰⁾ Gierke, l. c., II, 837—8.

se o to pokusil Václav IV. r. 1383. a Maxmilian r. 1495.¹¹⁾ Již v době Zikmundově a později pečuje o zemský mír říšský sněm, vydává landfrídni řády a zákony¹²⁾

Do zemí českých pronikl landfríd z říše německé. Avšak dále instituce tato vyvíjela se tu svým zvláštním vývojem. Podobá se, že první počátky uzavírání landfrídu v Čechách¹³⁾ dějí se za vlivu německého.¹⁴⁾ I později králové čeští nalézají vzor pro upokojení země české v říši.¹⁵⁾ Za Karla IV. uzavírány také provinciální landfrídy se sousedními německými zeměmi.¹⁶⁾ Landfrídy Karlem IV. a Václavem IV. v říši uzavírané pojímají v sebe i zahraniční česká léna i země české.¹⁷⁾ Země české měly býti pojaty tehdy přechodně do landfrídniho rozdělení říše.¹⁸⁾ Vytýkáno při tom postavení Čech jako člena landfrídu a po případě povinnost ostatních členů přispěti zemi české.¹⁹⁾ Landfrídni smlouvou upravován tu poměr zemí českých ku říši. Konečně byly uzavírány německé landfrídy i na území českého státu.²⁰⁾

V zemích českých měl landfríd v každé svůj zvláštní vývoj. Ač v Čechách máme zmínku o landfrídu již ze 13. století,²¹⁾ nedosáhl tu takového významu, jako na Moravě, kde teprve později vystupuje. Na Moravě přestává býti landfríd prozatímní institucí a stává se zjevem stálým, naproti tomu v Čechách landfríd uzavírán jsa především v krajích přispěl jen k utvrzení jich organisace. V nejednotném Slezsku a v obojích Lužicích má landfríd význam ve sdružování slezských knížectví a lužických měst,²²⁾ pomáhaje utvořiti centrální organizaci země.

Přehlednuvše celkový vývoj landfrídu, můžeme tuto instituci definovati jako zápis, smlouvu stavů mezi sebou po případě s panovníkem, kterou zavazují se k zachování zemského řádu a pokoje, slibující si vzájemnou pomoc někdy na čas určitý, jindy neobmezený (do přijetí krále, do příchodu panovníka do země), někdy jen na několik let.²³⁾

¹¹⁾ Gierke, I. c. I, 511.

¹²⁾ Cortreii Adam, *Observata historico iuridica pacem publicam profanam oder Landfrieden* . . . , Frankfurt, 1711.

¹³⁾ Ř. 1281, *Regesta*, II, č. 1238.

¹⁴⁾ Viz Rudolfův vliv na vnitřní poměry Čech, *Regesta*, II, č. 1215. a 1311.

¹⁵⁾ Datt, *Volumen rerum Germanicarum novum sive de pace imperii publica*, Ulm, 1698, str. 28; Abbas Trithemius liče uzavření míru Karla IV. r. 1354 v říši praví: In Bohemia quoque similem pacis custodiam fecerit.

¹⁶⁾ Erfurt. *Urkundenbuch*, II, č. 688, landfríd Karla IV. s arcibiskupem mohučským, biskupem naumburským, hrabaty Gleichen, Hohenstein, Schwarzburg, Stolberg a s městy Erfurtem, Mühlhusami a Nordhausenem.

¹⁷⁾ Karel IV., 1358, země „disseit des Behaimischen walts“, Fischer, I. c., str. 116, Václav IV., 1383 za své země: das Kunigreich ze Beheim und was zu der cronen desselben Kunigreichs mit allen fursten graven herren landen oder leuten gehoret, *Deutsche Reichstagsakten*, I, 374.

¹⁸⁾ Landfríd r. 1383 rozdělil říši na 4 okrsky. K prvnímu náležely země české, marka braniborská, vévodství saské a lüneburské.

¹⁹⁾ *Deutsche R. T. A.*, I, 221, uns getrewlich behulffen sein wider allermeniglich nymands auzgenomen hy dysseit des Lampardisclien gebirges in allen Deutschen landen und in unsern kunigreich ze Beheim, dy oder der unsen an dem Romischem reiche oder dem kunigreich ze Beheim an wir den freiheiten eren gerichteten oder rechten desselben heiligen Romischen reiche oder des kunigreichs ze Beheim irren schwechen widersten wolt eder sich gein uns uferwiffen . . .

²⁰⁾ V Budějovicích r. 1378. *D. R. T. A.*, I, č. 116 a v Chebu r. 1389.

²¹⁾ 1281 a 1300, *Jacobi, Codex epistolaris Johannis regis Bohemiae*, Berlin, 1841, č. 59.

²²⁾ Kapras, *Právní dějiny zemí koruny české*, I, 30—31; Rachfahl, *die Organisation der Gesamtstaatsverwaltung Schlesiens*, 1894, str. 82 n.

²³⁾ Kalousek, *České státní právo*, II vyd., str. 331; Lünig, *Reichs Archiv*, II, *Examen Juris Publici*, 12, definuje landfríd: Es ist ein Vertrag zwischen dem Kayser und denen Ständen, in welchem alle Feindseeligkeiten zwischen ihnen, unter einer, auf die, so darwieder handeln würden, gesetzten Straffe verboten, und die Art und Weise, wie man sein Recht suchen solle, vorgeschrieben wird.

Název „zemský mír“ v pramenech se nevyskytá, mluví se o tom, že stavové uzavřeli „einunge und ordenunge“²⁴⁾, že „sě všichni svrchupsaní smluvili a takýto řád způsobili“²⁵⁾, že učinili „jeden zápis obecný a upokojení zemské“²⁶⁾ a že „mezi sebou všichni čtyři stavové jeden zápis obecný podle starodávného obyčeje pro zachování řádu, práva a pokoje učinili, kterýž slove landfríd.“²⁷⁾ Jinde²⁸⁾ se praví: „všichni svrchupsaní jednotajně společením svolením učinili a mocí tohoto listu činíme úmluvy a jednosvorné ustanovení a spojení mezi sebou duchovními i světskými“. Jak Brandl v *Glossariu* uvedl, znamená landfríd též spojení na ochranu proti odbojníkům.²⁹⁾ V Čechách koncem 15. stol. užívá se slova landfríd ve významu kraj.³⁰⁾ Landfrídem nazývá se i forma listu, které se pro smlouvu landfrídni užívá.³¹⁾

O landfrídech moravských nebylo dosud v literatuře mnoho psáno. Nejširěji o nich pojednává Kameníček³²⁾, jenž shromažďuje materiál archivní nepřehlížeje k celkovému vývoji³³⁾ a k významu landfrídu. Chytil³⁴⁾ podává data jednotlivých landfrídů a upozorňuje na význam jich pro moravská zřízení zemská. Stať tuto přejal do své práce Dvořák.³⁵⁾ Kalousek³⁶⁾ v krátkém, ale obsažném pojednání zdůrazňuje význam landfrídu na Moravě pro řád zemský. Také Kapras pojednává o moravských landfrídech, dotýkáje se i obsahu jejich.³⁷⁾ V jiných pracích dějí se o landfrídech moravských jen zmínky.³⁸⁾

I.

Historický vývoj.

O počátcích landfrídu na Moravě v době, kdy landfrídy k nám pronikají z říše německé, nemáme zachovanou zmínku. Ovšem pokusy o zemský mír v Čechách za Karla IV. r. 1348 a 1356 vztahovaly se i na území Moravy.¹⁾ O výsledcích snah Karlových kronikář praví: Et facta est talis pax in regno

²⁴⁾ Boczek, Chytil, Chlumecký, Brandl, Bretholz, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, I—XVI, sv. (cit. C. M.) Brno, 1836—1902, XI, 447.

²⁵⁾ *Archiv Český* (cit. Ač), X, 247.

²⁶⁾ Ač, XI, 287.

²⁷⁾ Ač, XI, 332.

²⁸⁾ Ač, X, 269.

²⁹⁾ *Čas, Ces. Musea*, 1848, 264, „a kdyby Milost Císařská je slyšeti nechtěla, že oni obejdou města a v landfríd ozbrojený proti těm zahalečům a vydřiduchům ke své obraně se sestoupí . . .“

³⁰⁾ Ač, XIX, 95, o Vltavském lamfreydě.

³¹⁾ Ač, XXVII, 363 formulam literarum, „quas lanfrid appellamus misissem.“

³²⁾ *Zemské sněmy a sjezdy moravské*. Brno, I, 170 násl.

³³⁾ Na př. (str. 171) tvrdí, že nejstarší landfríd jest z r. 1412.

³⁴⁾ *Die Landesordnungen des Markgraftums Maehren*, *Schriften der hist. stat. Sektion der k. k. mähr. schles. Gesellschaft des Akerbaues*, IV.

³⁵⁾ *Moravská zřízení zemská*, 1900, str. 11.

³⁶⁾ *České stát. právo*, II, vyd., 330—332.

³⁷⁾ *Právní dějiny zemí koruny české*, I, str. 29—30.

³⁸⁾ *Tomaschek, Recht und Verfassung d. M. Mähren*, str. 20—21, *Luksche, Notitzen von der politisch. und Justitzverfassung Mährens*, 1808, 57 násl.

I. Historický vývoj.

¹⁾ Dudík, *Mährens allg. Geschichte*, Brno, 1859—1888, sv. XII, str. 557. R. 1348 jsou na sněmu přítomni stavové čeští i moravští. Usnesení tohoto sněmu jest rozhlásováno po zemích koruny české. Karel IV. oznamuje Jihlavě „ordinatio communis pacis per nonnullos tam de Bohemia quam Moravia Barones et Vladicones, fideles nostros dilectos per iuramenta corporalia hiis diebus proxime preteritis in generali colloquio Prage edita et firmata, (C. M., VII, 572), a rovněž do Kladska (Huber, *die Regesten des Kaiserreiches unter Kaiser Karl IV*, 1346—1378. Aus dem Nachlasse J. F. Böhmers herausg. u. ergänzt, Innsbruck 1877,

Boemie et in omnibus terris adiacentibus, qualem nulla etas meminit nec in cronicis fuisse reperitur.²⁾

První zápis landfrídni na Moravě jest teprve z r. 1388.³⁾ Landfríd ten uzavírají markrabata Jošt a Prokop spolu s biskupem olomouckým a pány moravskými. Podnětem k němu jsou neuspořádané poměry vnitřní. Roku 1389 (8. ledna) uzavírá vratislavský biskup, slezská knížata, markrabě Jošt a olomoucký biskup landfríd, v němž ochrana slibována i pro poddané krále Václava.⁴⁾ Markrabě Jošt stav se později zemským hejtmanem („starostou“) v Čechách, uzavřel landfríd s českými pány spolu s králem Václavem.⁵⁾

V 15. století stává se již landfríd na Moravě institucí pravidelnou. O starobylosti jeho svědčí pozdější výrok: „I bylo se svolení stalo, aby landfríd této zemi učiněn byl, jímž také prvé od starodávna tato země v upokojení a svornosti stála jest.“ Král Václav r. 1412 2. února⁷⁾ vstoupil v landfríd se stavy moravskými. Když pak Zikmund si vynutil povinnost stavů moravských⁸⁾, uzavřen r. 1421, 17. listopadu v Brně landfríd mezi ním, biskupem olomouckým, knížetem opavským a oběma stavy moravskými. Landfríd tento obsahoval i předpisy náboženské.⁹⁾ Za markrabství Albrechtova uzavřen landfríd s biskupem olomouckým, knížetem opavským a dvěma stavy moravskými 4. března 1434 v Brně.¹⁰⁾ V době bezvládní již r. 1439 v listopadu pokoušejí se stavové o uzavření landfrídu.¹¹⁾ R. 1440 dne 28. ledna v Brně pak spojil se v landfríd biskup olomoucký, opati a preláti, páni, rytíři a poprvé také města Olomouc, Brno, Znojmo, Jihlava, Hradiště, Uničov, Litovle a Ivančice. Hejtmanem zemským byl Jan Tovačovský z Cimburka.¹²⁾ Landfríd ten uzavřen v téže době, kdy v Čechách stavové se smluvili na listu mírním.¹³⁾ Snaha stavů po upokojení země jest tehdy všeobecná a jeví se současným svoláním sněmů v Čechách i na Moravě.¹⁴⁾ I v Rakousích dějí se tou dobou pokusy o zemský mír.¹⁵⁾ Jako list mírný v Čechách nezabránil dalším pŕtkám, tak ani na Moravě uzavřením landfrídu r. 1440 nepřestaly loupeže.¹⁶⁾ Proto

VIII, č. 6525. Usnesení sněmovní 1348 jest v Jirečkově, Codex juris bohemicus, II, 2, 24—25. I usnesení r. 1356 vztahovalo se patrně na Moravu; C. j. b., II, 2, 25, congregatio magno concilio principum, baronum, nobilium, wladiconum et civium ad regni Boemiae coronam pertinentium.

²⁾ Beneš z Veitmile, Fontes rerum bohemicarum, tom. IV, 524.

³⁾ C. M., XI, č. 529.

⁴⁾ C. M., XI, 454, das des alldurchluchtigsten fursten und herren, herrn Wenzlaven von Gotsnaden romischen kuniges zu allen czeiten merer des reichs und kunigs zu Behem unsersliben gnedigen herrn und ouch unser aller und unser iglichs lande, lute und gutere, herren, rittere, knechte, stette, pfaffen, leyen, juden und christen uff strassen und allent halben in fride und gemache gesezset werden und dabei rulichen bleiben mugen . . .

⁵⁾ Opis zem. archivu: Die drei Prager Städte bekennen sich zu dem Landfriden, der zwischen dem König Wenzel, dem zum Hauptmann, böhmisch „starosta“ ernannten Markgrafen von Mähren Jobst, und den böhmischen Landherren beschlossen worden 1394, 4. Jun. Prag Orig. v arch. Třeb. —

⁶⁾ Ač, X, 259.

⁷⁾ Brandl, Kniha Tovačovská, Brno, 1868, 25.

⁸⁾ Palacký, Dějiny národu českého v Čechách i na Moravě (IV. vyd.), III, 300.

⁹⁾ O těchto pravi Ludolf von Sagen, Archiv für österr. G., 60, 541. Ubi cum dominus terre illius ecclesiasticis et secularibus et communitatibus civitatum confederationem, colligationem et obligationem credo sub religione iuris iurandi fecit, ut hii qui prius in Moravia pravi talis heretice mixisla non carebant iam abiurare deberent et eidem perpetuo abrenunciantus fidem catholicam et sancte Romane ecclesie inantea firmiter observare (se deberent).

¹⁰⁾ Ač, X, 250.

¹¹⁾ Kollar, Analecta monum. Vindobonen., II, 1212.

¹²⁾ Ač, X, 256 n; Kniha Tovač., 4 n.

¹³⁾ Dvořák, Dějiny Moravy, 323 pravi o landfrídu r. 1440 přímo, že stavové vydali „list mírný“, ač v pramenech se tak nenazývá.

¹⁴⁾ Pešina, Mars Moravicus, 1677, o stavu země moravské str. 618.

¹⁵⁾ R. 1444, Kollar, I. c., 1131—1145, ain gemainer götlicher verscribener landsfríd.

¹⁶⁾ Pešina, I. c., 619.

některí páni (Jan z Cimburka, Bertold a Jindřich z Lipé, Ctibor z Landstejna, Vok ze Sovince, Hynek z Prusinovic, písař zemský) r. 1449 na sjezdu v Brně se usnesli: ut si quis contra pacta publica, nuper pacis conservandae causa, vulgo Landfrid dicta fecisset . . . eorum bona fisco addicerentur ac ipsi libe-rique eorum, aut perpetuo exilio, si capi non possent, aut capti praesentissima extremi supplicii poena plecterentur. Mír v zemi prý potom obnoven.¹⁷⁾ Za nepřítomnosti krále Ladislava, který meškal v Budíně od 6. února do konce května 1456,¹⁸⁾ stavové moravští v čele s biskupem olomouckým a hejtmanem Janem Tovačovským uzavírají landfríd dne 26. února 1456.¹⁹⁾ V úvodu stavové pravi, že uzavírají landfríd: „abychom my i tudiež obyvatelé této zemi v pokoji, v jednotě a v svornosti přebývati, tiem lépe v pokoji jsúce, pána našeho, tudiež i země této věci jednati mohli.“²⁰⁾ Za vlády Jiřího z Poděbrad jest péče o zemský mír předmětem jednání sněmovního. Snesení sněmovní z r. 1459, 9. února²¹⁾ obsahuje ustanovení o výbojích ze země, o zemském soudu, o tulácích, o silnicích, mincích, o kradených věcech a p.²²⁾ V boji s Jiřím píše Matyáš r. 1469 Jihlavským, aby obeslali sněm, na němž bude se jednati o upokojení země.²³⁾ Nedlouho na to r. 1477 dovoluje stavům moravským, „aby sobě pokoj v zemi celý spusobili buďto landfridem nebo jiným slušným obyčejem.“²⁴⁾ Stavové moravští pak uzavřeli smlouvu s Vladislavem (28. října 1477), která měla trvati až do ukončení pře mezi Matyášem a králem Vladislavem.²⁵⁾ Král Matyáš pak 24. června 1484 se zapisuje se stavy moravskými na pokojné spravování země.²⁶⁾ Tento landfríd je zvláště důležitým svou formou, neboť stal se základem a vzorem pro pozdější moravské landfrídy. Nezabránil však rozmáhání se loupežnictví v zemi.²⁷⁾ Když Vladislav po smrti Matyášově nabyl Moravy, uzavřel se stavy moravskými 10. dubna 1496 na obecném sněmu landfríd na 10 let.²⁸⁾ Po této době r. 1505 uzavřen landfríd nový. Zápis jeho se nám však nedochoval.²⁹⁾ Roku 1512 Morava účastní se společného landfrídu, jenž jest uzavírán zemí českou, moravskou a slezskou.³⁰⁾ Na sněmu kladském r. 1512 bylo vyhověno snaze, aby se učinilo opatření proti škůdcům zemským ve všech zemích českých. Král sám tuto snahu podporoval. V Kladsku sešli se stavové Čech, Moravy, Slezska a obou Lužic. Zvolena komise, jež měla vypracovati návrh landfrídu, tak aby byl přijatelný ode všech zemí. Se stavy horní- a dolnolužickými dohoda se nestala. Čechy,

¹⁷⁾ Pešina, I. c., 647.

¹⁸⁾ Palacký, Dějiny, IV, 194.

¹⁹⁾ Urbánek, Dějiny, II, 2, 1918, 818 vyslovuje domněnku, že landfríd r. 1456 je nástupcem landfrídu r. 1453, o němž nic bližšího nevíme.

²⁰⁾ Ač, X, 269.

²¹⁾ Fontes rerum austriacarum, XX, 169—170.

²²⁾ I. c., na př. Item das die Landrecht giengen daz arem vnd reich der recht gennusen vnd das zu sand Johannstag negst chunfftig, vnd wer ymanz der das recht nicht leiden wolt oder sich dawider sezet, wider die wellen vns halten mit der gewohnheit vnd verpussung als von alterher vnser vorvatern habent getan der sol mit leib vnd mit gut sten in z. k. g., neb jiné ustanoveni: Item als eczlich aus dem land greiffen in ander land an dem sint die herren peliben das cheiner in dem land oder auz dem land auf nymanz mit gewalt sol greiffen wolt aber ymanz, vber das angreifen im land oder aus dem land wider ein solichen wellen wir uns halten als zu einem zerritter des frids vnnnd gemein pest.

²³⁾ Ač, VI, 45.

²⁴⁾ Ač, V, 372.

²⁵⁾ V, Ač, V, 374 jest závazek Vladislavův, ač Kameniček činí poukaz Ač, X, 280, č. 39 na Ač, V, 374 uváděje, že na tomto místě je znění landfrídu. Opis zasláný mi ze zem. archivu z Brna shoduje se obsahem s listem Ač, V, 373.

²⁶⁾ Ač, V, 414—418.

²⁷⁾ Pešina, I. c. 909 pravi: Actum (1495) praeterea de coercendis latrociniiis, quae sub id tempus denno praeter omnem modum creverant adeo, ut honesti homines, peregrini et mercatores, vix ullibi commeare possent.

²⁸⁾ Ač, X, 320.

²⁹⁾ Pozn. uč. 88 Ač, X, 334.

³⁰⁾ Rezek, O sněmu Kladském 1512, Sborník Histor., 1888, str. 5—8.

Morava a Slezsko byly spojeny landfrídem do smrti krále Vladislava a Ludvíka. Jestliže by tito dříve zemřeli, měl trvati landfríd mezi zemí českou a moravskou 20 let a 15 let mezi Slezskem a oběma zeměmi.³¹⁾ Král Vladislav tento landfríd potvrdil.³²⁾ Jakou váhu kladli stavové na tyto úmluvy, jest patno z toho, že ještě r. 1515 Lužicím bylo domlouváno, aby k landfrídu přistoupily.³³⁾ Nový landfríd na Moravě uzavírají stavové 6. ledna 1516.³⁴⁾ K tomuto landfrídu již Vladislav pečeti nepřivěsil, protože právě onemocněl a zemřel, ač si přál, aby byl landfríd uzavřen.³⁵⁾ Přivěsil k němu pečeť král Ludvík.³⁶⁾ Stavové pak ještě s Ludvíkem r. 1520 uzavírají landfríd. Král k němu přistoupil a zápis potvrdil.³⁷⁾

Po smrti Ludvíkově stavové se usnesli, aby landfríd byl obnoven a král jako nejvyšší landfrídník přivěsil svou pečeť.³⁸⁾ Král Ferdinand tak učinil, ale opravil některé články landfrídu. Stavové však žádali, aby landfríd byl králem potvrzen tak, jak se na něm usnesli na sněmu. Dosud prý se tak dalo ode všech markrabat a králů. Král skutečně jim vyhověl.³⁹⁾ Po smrti Ferdinandově stavové na sjezdu v Brně žádají, aby byl landfríd ihned obnoven.⁴⁰⁾ Maxmilian vyplnil pak tuto žádost r. 1567 a stavové posílali k landfrídu své příznávací listy.⁴¹⁾ Také Rudolf II. r. 1579⁴²⁾ a Matyáš r. 1608⁴³⁾ uzavřeli se stavy landfrídy, jichž znění v celku souhlasí s landfrídy dřívějšími.

Landfríd z r. 1608 je poslední, jenž byl na Moravě uzavřen. Zmínky však o landfrídu tímto rokem nezanikají. R. 1612 na sněmu zahájeném 15. srpna stavové žádají krále Matyáše ne sice o nový landfríd, nýbrž aby zvláštním „listem na pergameně ke starému landfrídu se přiznati ráčil, že jej ve všem chce držeti a milostivě sobě oblibovati.“⁴⁴⁾ Na sněmu dne 25. srpna 1617 při jednání o přijetí Ferdinandově kladli stavové podmínku, aby Ferdinand ujav se vlády ihned landfríd potvrdil, „nic z něho nevy pouštějíc ani nevymíňujíc, krom o čež by se s námi ráčil sněsti, učiniti a vykonati.“⁴⁵⁾ Ještě r. 1619 bylo žádáno od Bedřicha Falckého za potvrzení landfrídu.⁴⁶⁾ V Obnoveném zřízení moravském se více zmínky o landfrídu nečiní.

Právě tak jako v Čechách, kde spojují se města „ad procurandam pacem et ad reprimendum insultus maleficiorum“⁴⁷⁾ a tvoří jednoty⁴⁸⁾, i na Moravě účastní se města péče o zemský mír. Karel IV. vybízí rychtáře a přísežné

³¹⁾ Zápis landfrídu mezi Moravou a Slezskem Ač, X, 348. V korunním archivu jsou listiny: Potvrzení landfrídu mezi královstvím českým a markrabstvím moravským 1513 (č. 55.) a landfríd markrabství moravského s královstvím českým 1515 (č. 50) dle seznamu v arch. zemském; listiny samy v archivu zemském dle sdělení nejsou.

³²⁾ Ač, X, 350.

³³⁾ Ve Slezsku samém pouze Svidnicko se nepřiznalo, Sněmy České, I, 188. Slezsko žádalo krále Ferdinanda po 15 letech, aby byl landfríd obnoven.

³⁴⁾ Ač, XI, 286.

³⁵⁾ Kniha Drnovská (Brandl), Brno, 1868. str. 1, pozn. 1.

³⁶⁾ Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské, 1900, I, 172 pozn. 9.

³⁷⁾ Ač, XI, 332.

³⁸⁾ R. 1529, Kameníček, I. c, I, 173.

³⁹⁾ Kameníček, I. c., I, 334 praví, že originálu není v archivu v Brně, otiskuje proto tento landfríd ze zřízení zem. z r. 1535 fol. 113 n.; v Kopiařích archivu ministerstva vnitra č. 3. (Majestalien) jest opis tohoto landfrídu str. 426 n.

⁴⁰⁾ Kopiař a. min. vnitra č. 65 fol. 225.

⁴¹⁾ Kameníček, I. c., I, 174.

⁴²⁾ Kameníček, I. c., I, přílohy, 343.

⁴³⁾ Landfríd Matyáše, čekance království českého a markrabství moravského, umluvený se stavy moravskými, Kameníček, I. c., I, 492.

⁴⁴⁾ Kameníček, Archivální rozhled, Čas. Mat. Mor., roč., 17, str. 248.

⁴⁵⁾ Kameníček, I. c., Čas. M. Mor., 1893, 247.

⁴⁶⁾ Kameníček, I. c., Čas. M. Mor., 18., str. 49.

⁴⁷⁾ Palacký, Über Formelbücher, II, č. 138.

⁴⁸⁾ Jednota Kutné hory, Čáslavi a Kolína, (C. M., VII, č. 789, 803), Mostu; Žatce, Kadaně a Loun, (Čelakovský, Codex juris municipalis, II, č. 422), Domažlic, Klatov, Sušice a Kašperských hor, (Palacký, Über Formlb. II, č. 138.)

měst Kutné Hory, Čáslavi a Kolína, aby v jednotu, kterou uzavřeli, přijali také rychtáře, konšely a obyvatele města Jihlavy.⁴⁹⁾ Král Václav potvrdil Jihlavě všechna práva (1410) vyzval i jiná města, aby Jihlavu podporovala ve vyhnutí zločinců.⁵⁰⁾ Města Brno, Olomouc, Jihlava a Znojmo spojují se za příčinou udržení zemského míru.⁵¹⁾ R. 1441, 10. ledna uzavřela tato města ve Znojmě jednotu (účastní se jí také Berchtold z Lipé, Jan a Oldřich z Hradce a jiní páni), která organisovala se v rámci landfrídu z r. 1440 nerušíc ho.⁵²⁾ Jeví se zde analogický úkaz jako v Čechách, že vedle landfrídu centrálního určití stavové uzavírají landfrídy zvláštní. Landfríd r. 1440 neobsahoval bližších předpisů o bezpečnosti; v tom směru jednoty měst r. 1444 landfríd tento doplňuje podobně jako v Čechách list mírný landfrídy krajské.

II.

Vnější stránka landfrídu.

Po stránce vnější vyžaduje landfríd moravský obvyklou formu smluvní. Na počátku zápisu uvedena jsou jména těch, kdo smlouvu uzavírají. Pak následuje důvod, proč je landfríd uzavírán, a jaký byl podnět ku smlouvě. Roku 1388 praví stavové:¹⁾ „Da wir mit wolbedactem mute und eintrechtigem rate durch gemeines frides gemaches und nucztes willen der marggrafschaft und ganzen landes zu Merhern, als weite breite und so werre das begriffen ist, das von langer zeit bis doher von krieges und unfrides wegen manichfeldglichen beschediget und vortebet ist, einer sulcher einunge und ordenunge ubereinkommen seien.“ Jinde²⁾ se praví, že stavové uzavírají landfríd „hlediec napřed chvály pána Boha všemohúcieho a potom dobrých starých obyčejuo předkuo našich zachovati, jimiž markrabstvie Moravské z dávních leth zpravováno bývalo, neřadí stavování a pýcha zlých lidí skrocena bývala, kteřížto vždycky jako lítá zvěř řádom spravedlnosti, upokojenie a jednotě se protivie, nechtiece jináč než aby pokoj, řád a jednotu, kteráž jest mezi námi všemi markrabstvie Moravského obyvateli, pánu Bohu ke cti a nám všem duchovním i světským k prospěchu za dlúhé časy trvala.“ Stavové spojují se v jednotu, „znamenavše a ku paměti sobě přivodíce mnohé a příliš škodné války, ruoznice a záhuby i mnohá bezpráví, jakož někdy i v zemi této vznikla biechu, kteráž již z daru božího, ačkoli s velikými nesnázeami, pracemi i náklady a všech nás velikými pilnostmi něco jsú potuchla a ukrocena, vši pečlivostí o to myslíce a usilující, kudy bychom tu zem v řádu a v pokojném odpočinutíe, v jednotě a svornosti k obecnému této země prospěchu s pomocí boží zachovati budúcieho zlého opatrnú výstrahú se uvarovati mohli.“³⁾ V landfrídu r. 1440 uvedeno jako podnět k uzavření bezvládí, jež nastalo po smrti Albrechtově.

Ku konci zápisu stavové obyčejně prohlašují, že smlouvy neporuší a slibují „společně a každý zvláště pravou dobrou čistou věrou, beze vši lsti,

⁴⁹⁾ C. M., VII, č. 789, 803.

⁵⁰⁾ d'Elvert, Geschichte d. Stadt Iglau, 80.

⁵¹⁾ 1423, d'Elvert, I. c., 90, 184.

⁵²⁾ Kollar, Analecta mon. Vindob., II, 1214. 1216, neben der gemain aynung des lands, aus der wir nicht treten noch daraus zu treten mainen.

II. Vnější stránka landfrídu.

¹⁾ C. M., XI, 446—7.

²⁾ Ač, X, 287.

³⁾ Ač, X, 269.

tak sobě radni a pomocni býti a všecky artikuly smlouvy ctně, věrně, právě a upřímě křesťansky držeti a zachovati⁴⁾).

V landfrídu ustanovena jest určitá lhůta, do které má trvati. Obvyklé jest ustanovení pětiletého trvání⁵⁾ neb lhůty kratší⁶⁾ neb delší,⁷⁾ při čemž neruší trvání landfrídu smrt krále. Landfríd tu má trvati určitou dobu ještě po smrti krále. Jindy doba trvání jest neurčita: „až do budoucího pána, kteréhož zespolka jmáme řádně přijíti, tak jakož se svrchu píše.“⁸⁾

Landfrídníci na důkaz, že chtějí smlouvu zachovati, přivěšovali k zápisu své pečeti. Nebylo však na škodu zápisu, nedošla-li pečeť někoho, právě tak, jako přivěsil-li některý landfrídník pečeť, aniž by zapsal své jméno v listinu.⁹⁾ Stavové, kteří nebyli při uzavírání landfrídu přítomni, mohou přistoupiti zvláštními příznávacími listy se svými pečeti.¹⁰⁾ Příznávací list má tutéž platnost jako přímé přivěšení pečeti k zápisu. Zvláštním listem k landfrídu přistupuje i biskup olomoucký¹¹⁾ i král.¹²⁾ Stavové sami žádají, aby král zaslal svůj příznávací list, nebude-li přítomen na sněmu.¹³⁾ Příznávací listy jsou posílány buď k úřadu nejvyššího písařství¹⁴⁾, purkmístru a radám v Olomouci a v Brně¹⁵⁾ neb zemskému hejtmanu. I více osob může se v jednom listu k landfrídu přiznati.¹⁶⁾ Stavové v příznávacím listu slibují, že prodají-li své statky, přidrží kupce, aby rovněž příznávací list ku landfrídu poslal.¹⁷⁾ Příznávací listy měly býti zasílány do určité lhůty, (do měsíce, do 2 nedělí neb 4 nedělí).¹⁸⁾ Později stalo se obyčejem, že pouze část stavů přivěsila pečeti, kdežto ostatní posílali své příznávací listy. Listy tyto byly posílány během celého trvání landfrídu. Stavové totiž nezachovávali ustanovených lhůt, ve kterých se měli ku landfrídu přiznati. Důkazem toho jest, že na sněmích opět a opět jsou vybízeni, aby poslali své příznávací listy.¹⁹⁾ Že listy příznávací během trvání landfrídu byly posílány, toho příčinou jest také, že zboží, které zakládalo povinnost přihlásiti se ku landfrídu, měnilo držitele.²⁰⁾

Probíráme-li jednotlivé moravské landfrídy a srovnáme-li je navzájem, shledáme, že jeví vzájemnou podobnost. Nepanuje tu mezi landfrídy taková rozmanitost ve způsobu uzavírání a ovšem i v obsahu landfrídu jako v Čechách, kde landfríd pro svou povahu prozatímnosti přizpůsobuje se různým daným poměrům. První skupinou moravských landfrídů, jež jsou si vzájemně podobny, jsou landfrídy uzavírané za vlády panovníka aneb při jeho nastoupení. Již z prvního landfrídu z r. 1388 přecházejí určité články²¹⁾ do zápisu z r. 1412. Tento landfríd stal se vzorem pro zápis r. 1421 byv převzat téměř doslovně. Landfríd r. 1421 přijal ovšem ještě ustanovení náboženská. Po nich

⁴⁾ Ač, X, 270.

⁵⁾ Ač, X, 250, 253; Kniha Tovač., 18.

⁶⁾ Dvoulété, Ač, X, 270, C. M., XI, 455.

⁷⁾ „10 let beze všeho glozovanie a z něho vytrhovanie,“ Ač, X, 324; 15leté, Ač, XI, 290, 334.

⁸⁾ Ač, X, 257.

⁹⁾ Ač, X, 254, 258, 271.

¹⁰⁾ Forma tohoto listu v knize Tovač., 6. Kameniček, I. c., I, 350—1, 401.

¹¹⁾ Kameniček, I. c., III, 16, pozn. 8.

¹²⁾ Ač, XI, 332.

¹³⁾ Kameniček, I. c., I, 112.

¹⁴⁾ Kameniček, I. c., I, 174.

¹⁵⁾ Ač, X, 257, 270.

¹⁶⁾ Ač, X, 287.

¹⁷⁾ Ač, X, 288.

¹⁸⁾ Kameniček, I. c., I, 498.

¹⁹⁾ Ač, XI, 303.

²⁰⁾ Kameniček, I. c., I, 175. podává příklad jak příznávací listy byly posílány k landfrídu r. 1579. Toho roku bylo posláno 109 listů, r. 1580 jeden, 1581 osm, 1582 pět, 1583 tři, 1584 dva, 1587 dva, 1589 jeden, 1590 tři, 1593 sedm, 1594 čtyři, 1595 šest, 1596 šest, 1597 šest, 1598 tři, 1599 čtyři, 1600 pět, 1601 jedenáct, 1602 jedenadvacet.

²¹⁾ O povinnosti všech přispěti tomu, kdo pozbyl hradu, v obležení hradu náležejícího moupežníku a škůdci zemskému a o povinnosti přistoupiti k landfrídu.

uzavřený landfríd r. 1434 zachovává ustanovení obou předešlých zápisů, připojuje však nová ustanovení o holdování, o hradech, o mincích a o svolávání obecných sněmů. Landfríd z r. 1484 stal se důležitým bodem ve vývoji landfrídu na Moravě. Stal se totiž vzorem landfrídů dalších. Články jeho opakují se ve všech landfrídech doby pozdější jen s nepatrnými změnami a dodatky.

Odchytkou od ostatních landfrídů jsou zápisy, které jsou uzavírány za dob bezvlády.²²⁾ Stavové v nich se snaží především pojistiti mír zemský nepřihlízejíce k úpravě jiných právních poměrů.

III.

Obsah a orgány landfrídu.

Prvotním úkolem landfrídu bylo zabezpečiti v zemi mír a pořádek. K tomuto úkolu přistoupila i úprava jiných věcí a landfríd zasahá i do správy zemské, dotýká se ústavy zemské, práva soukromého, procesního a upravuje i vše, co se příležitostně vyskytlo a co bylo řešiti, aby mír zemský byl upevněn.¹⁾

V čele ustanovení landfrídních jest základní předpis: nikdo druhého nemá napadati mocí ani v zemi ani za hranicemi země, nýbrž má se ve všem obrátiti k zemskému soudu.²⁾ Stavové zavazují provinilce slibem, že se před soud dostaví.³⁾ Landfríd chrání každému jeho řády, práva a svobody.⁴⁾ Landfrídníci se zavazují, že zdrží se vši lsti nečihíce křivd ani sobě navzájem ani komu jinému.⁵⁾ Spory mezi landfrídníky měly se vyřizovati buď před soudem neb před dobrými lidmi (oprávcí, rozsucími.)

Aby byla zaručena bezpečnost hranic země vůči okolním zemím, nemá nikdo činiti výpady o své vůli za hranice. Bude-li někomu uškozeno z ciziny, má svou při přednésti králi, biskupu, hejtmanům a pánům moravským „aby se jemu stalo rovné“. Nebude-li mu ani králem, biskupem, hejtmanem a pány pomoc získána, může s jich radou podniknouti výpravy za hranice a landfrídu tím neruší.⁶⁾ Bude-li mu ovšem zjevnáno právo pomoci stavů, má na tom přestati a ničeho o své újmě nepodnikati.⁷⁾

Daleko hojnější jsou předpisy pro bezpečnost uvnitř země. Ustanoveno, bude-li hrad králův, hejtmanův, biskupův, hrad panský, neb kteréhokoli zeměměnina dobyt, má král (markrabě), hejtman, biskup povinnost poslati na pomoc své úředníky i svou moc. Stejně zavázáni jsou stavové, kteří přivěsili

²²⁾ R. 1440, 1456 a v době sporů mezi Vladislavem a Matyášem r. 1477.

III. Obsah a orgány landfrídu.

¹⁾ Na př. r. 1421 poměry náboženské.

²⁾ Ač, X, 251; Kniha Tovač., 26; Kollar, I. c., II, 1215.

³⁾ Formulář města Olomouce cca 1510, Vladislav II. hejtmanu markrabství moravského, ponechává sobě rozhodnouti o Janu Polákovi, jehož někteří vinili, že přecínil protě landfrídu a zavázali ho slibem, že postaví se před pány. Opis zem. archivu.

⁴⁾ ... das yeder in unserm kreycz bey seinen rechten und freyhelten belieb, Kollar, I. c., II, 1214; aby všichni v markrabství Moravském usedlí duchovní i světščí při praviech, při řádu, při pokoji, při spravedlivém i při svobodách svých ostali, a také aby duchovní v jich práva nesahali, a též zase aby světščí duchovním v jich práva nesahali, než aby každý při svých praviech, svobodách a při svém duostojenství ostali, jakožto od starodávna jest vysazeno a zřiezeno, Ač, X, 248.

⁵⁾ Ač, X, 270, Pešina, I. c., 617, pravi. vigore cuius (t. j. landfrídu) pacem et concordiam inter se constantem et inviolabilem servarent, alter alterius damno averterent, unus pro omnibus et vicisim omnes pro uno syncere ac fideliter starent...

⁶⁾ Ač, X, 248, 251, Kniha Tovač., 26.

⁷⁾ Ač, XI, 287.

své pečeti k zápisu. Král (markrabě) nese náklad dobývání, živí lid i koně. Strava pro ně jest „obyčejná“. Jinde se ustanovuje, že hejtman se svou radou má obeslati stavy, aby se dostavili se svou pomocí. Nebude-li ani potom mír zemský obnoven, mají se stavové obrátiti na krále.⁸⁾ Stavové nemají od hradu dříve odejít, než ho dobudou, leč by rozhodl král i stavové jinak. Bude-li hradu dobyto, má býti postoupen tomu, komu náležel.⁹⁾ Bude-li z hradu (města, tvrze) někdo loupiti neb v něm loupežníky přechovávat, mají všichni landfrídníci poslati svoji pomoc a hradu dobývatí nákladem královým. Hrad dobytý má spadnouti na krále, jemuž je volno naložiti s ním jako pánu země moravské. Bude-li dobytý hrad lénem některého landfrídníka, má býti po dobytí vrácen lennímu pánu.¹⁰⁾ Ku dobývání hradu může se hejtman dostaviti osobně neb poslati svého zástupce.¹¹⁾

O silnicích landfríd ustanovuje, že mají býti svobodny, aby chudý i bohatý jimi mohl jeti i jíti bez škody své potřeby jednatí.¹²⁾ To platí jak pro domácí obyvatele tak pro hosty.¹³⁾ Na silnicích mají býti vybírána mýta spravedlivá a nemají býti obmyšlena mýta nespravedlivá.¹⁴⁾

Všechny hrady, které byly zbořeny za trest a za války byly opět vystavěny, neb zplna nově vystavěné hrady mají býti zbořeny. Kdo by tak nechtěl učiniti, bude k němu hleděno jako k rušiteli předpisů landfrídních.¹⁵⁾ Nové hrady pak nemají býti budovány bez vědomí krále, hejtmana a stavů.¹⁶⁾

Nikdo nemá dopouštěti svým služebným lidem v městečkách, městech, hradech a tvrzích ležení bez ohlášení u zemského hejtmana. Výjimku tvoří čeleď královská, kterou král v místě ku své potřebě umístil.¹⁷⁾ Žádným žhářům, násilníkům, falešníkům, morděřům, pokladačům a zlodějům nemá býti dáno žádných fedrovních listů, stavů ani glejtů bez povolení krále a hejtmana. Proti tomu, kdo by tak činil, aneb se zastával takových lidí, má býti zakročeno, „jako starodávní obyčej jest“.¹⁸⁾

Zakazuje se přísně falšovati mince. Žádný duchovní ani světský nemá dopouštěti na svých statcích falšování mincí a „alchymie falešné“.¹⁹⁾ Mince falešná má býti ničena a pálena.²⁰⁾ Nikdo nemá falešných mincí používatí v obchodním styku, jinak bude k němu hleděno jako ke škůdci zemskému. Landfríd z r. 1516 předepsal, které mince mají býti v oběhu. „Mince spravedlivá krále J. Mti. a koruny české jíti má, mince stříbrná dobrá na zlatě a groše široké, podle starého obyčeje, tak aby chudý i bohatý mincí řádně svých duchoduo požívatí mohl podle starodávního obyčeje.“²¹⁾

Landfríd r. 1389 a 1512 uzavřený mezi jednotlivými zeměmi pojišťoval bezpečnost oboustranným závazkem obyvatelů honiti vzájemné nepřátele. Jestliže by zhoubce zemský unikl z jedné země do druhé, nemají ho zde podporovati ani mu úkrytu poskytovatí. A ukryl-li by se zhoubce na hradě, tvrzi neb v městě, každý obyvatel je povinen vydati ho stíhatelům. Hejtman moravský má jeho jméno oznámiti nejvyššímu hejtmanu ve Slezsku, který je má po Slezsku rozhlásiti jako jméno nepřitele. Opačně nepřítel Slezanů má býti

8) Ač, X, 270.

9) Ač, X, 252; B. M., VI, 449.

10) Ač, X, 253; C. M., XI, 449; Kniha Tovač., 27.

11) Ač, X, 324; XI, 289.

12) Ač, X, 248, 252; Kniha Tovač., 26.

13) Ač, X, 323.

14) Ač, X, 323; XI, 289.

15) Ač, X, 253.

16) Ač, X, 322; XI, 288.

17) Ač, X, 322; XI, 288.

18) Ač, X, 323; XI, 289.

19) Ač, X, 253, 322; XI, 288.

20) Ač, X, 253 ltem vsady v městech země Moravské falešná mince má odvolána

býti, aby nižádný jí své kupie a potřeby nejednal, aby lidé jí klamání nebyli.

21) Ač, XI, 288.

nepřítelem Moravanů. Zhoubci země mají býti pronásledováni a kořist jejich vrácena, komu byla vzata. Kdo by takových osob nestíhal, má býti oznámen hejtmanu a bude považován za zhoubce zemského. Bude-li někde zhoubce přechováván, má býti hrazena poškozenému vzniklá škoda ze statku přechovavače. Zbývající část tohoto statku připadá králi a zemi, v které statek jest. Honí-li zhoubce obyvatelé moravští, je jim možno stíhati ho i přes hranice slezské a obyvatelé slezští, kteří slyší pokřik, budou povinni zhoubce honiti.

Landfríd obsahuje i ustanovení o trestech landfrídníků, kteří přestoupili předpisy smlouvy landfrídní, a zhoubců zemských. Obvyklý trest landfrídníků jest zbavení života a jmění.²²⁾ Kdo by z obyvatelů moravských se nechtěl zavázati a nedal příznávacího listu, má býti zbaven „řádu svého, v kterémž jest.“²³⁾ Má býti považován za zhoubce zemského. „A jak by se o něm Kr. Mt., kněz biskup, hejtman a páni ustanovili, v zemské neb hejtmanova rejstra vepsali, tak se ode všech nás obyvatelův i od našich potomkův k němu držáno a zachováno býti má až do třetího jeho pokolenie.“²⁴⁾ Pro porušení smlouvy landfrídní bylo město potrestáno ztrátou svobod robotních.²⁵⁾ Kdo by se dopustil loupeže na silnici neb na jiném místě, má býti potrestán „jakož na zlé slušie.“²⁶⁾ a má k němu býti hleděno, „als zu einem schedlichen und ubiltetigen manne und rauber.“²⁷⁾ Chtěli-li by buď úředníci královští neb hejtmanovi zločince mučiti, aby se dozvěděli spoluvinníků, musí jim to dovoliti pán místa, kde byli zločinci zastíženi. Jestliže by jim toho nechtěl dovoliti neb vydati ukradené věci, které zločinci u něho schovali, má býti sám psancem.²⁸⁾

Landfríd předpisuje, že každý nalézá ochranu před soudem, ke kterému přísluší dle svého stavu.²⁹⁾ Stavové mají zachovávatí všechny nálezy panské.³⁰⁾ Landfríd r. 1388³¹⁾ obsahuje také ustanovení o soudu biskupa olomouckého.³²⁾ Kdo by měl spor s biskupem olomouckým, s jeho poddanými neb many, má vznéstí při na soud biskupův a jeho úředníků a manů. Biskup rozhoduje se svými many. Také markrabě Jošt³³⁾ se zavazuje, že každému žalobci i žalovanému poskytne možnost dosáhnouti před soudem spravedlnosti, aby chudému i bohatému stalo se po právu, ať je markrabě v zemi či mimo zem. Činil-li by pak pánu násilí, zajal jej, ublížil mu neb ho usmrtil a bude usvědčen dvěma pány, jsa pak vladykou, usvědčen vladyky, má býti za psance prohlášen a za zhoubce zemského považován. Jinde³⁴⁾ se ustanovuje, že obviněný ze zločinu má státi za přítomnosti žalobce před soudem do určité doby. Neučinil-li tak, bude za zhoubce zemského považován. Kdo druhého zajme neb mu útokem škodu způsobí a bude mu to dokázáno „mit zwen oder dreien herren wolbesessen und enthalden im lande zu Merhern“³⁵⁾ má zajatého do 3 dnů propustiti a do 8 dnů má mu nahraditi veškeru škodu a dostaviti se pak do 4 dnů před markraběte.

Landfrídy moravské zasahovaly svými předpisy i v ústavu zemskou. Předpisuje se v nich, že v určitých termínech mají zasedati sněm a soud

22) Ač, X, 252.

23) Ač, X, 324.

24) Ač, X, 324; XI, 290.

25) Kameniček, I. c., III, 160.

26) Ač, X, 249.

27) C. M., XI, 454.

28) Ač, X, 252.

29) Ač, X, 248.

30) Ač, X, 321.

31) C. M., XI, 447.

32) Viz o něm Čas. Mat. Mor., XV; Brandl, ustanovení toho dovoláváno se ještě r. 1582; Kameniček, I. c., II, 109.

33) C. M., XI, 447.

34) C. M., XI, 45.

35) C. M., XI, 448.

zemský. Obyčejně, zvláště v 16. století, dalo se zasedání sněmu i zemského soudu současně.³⁶⁾ Proto také slovo sněm kladeno v landfrídech ve smyslu zasedání sněmu i soudu.³⁷⁾ Landfríd z r. 1434 předepsal, že má sněm zasedati dvakrát v roce a to v ty časy, jak jest starý obyčej.³⁸⁾ Landfríd r. 1516 určuje již přesně dny: o sv. Janě a hodu Svíčkách má zasedati v Olomouci, v Brně pak o sv. Kunhutě a druhou neděli v postě.³⁹⁾ Landfríd z r. 1579 změnil termíny zasedání. Důvodem k tomu bylo, že staré termíny byly na překážku pracím hospodářským, čímž nejvíce byli postiženi chudí stavové.⁴⁰⁾ Zemský soud měl zasedati v Brně na den sv. Martina. Bylo-li by sv. Martina v sobotu, má soud býti v neděli po sv. Martinu, druhé zasedání má býti v Olomouci o sv. Třech Králích. Posudky⁴¹⁾ k těmto soudům dějí se v Brně v pátek před nedělí masopustní a v Olomouci druhý pátek před nedělí masopustní. Druhá dvojice zasedání zemského soudu je ustanovena v Brně v neděli provodní (posudek v pátek po sv. Matouši) a v Olomouci v neděli před sv. Bartolomějem (posudek v pátek před sv. Matoušem). Změna tato nemá na újmu deskám, svobodám a privilegiím země moravské.⁴²⁾ Kromě sněmů mohly se konati také sjezdy, když bylo potřeba. Jako ku sněmům tak i ku sjezdům bylo povinností každého ze stavů se dostaviti.⁴³⁾ Kdo se nedostavil bez příčiny na sněm, byl předvolán hejtmanem před soud a trestán.⁴⁴⁾ O povinnostech stavů na těchto sjezdech se ustanovuje: „Na těch sjezdiech každý z nás spravedlivosti od sebe udělovati má buďto v soudu neb v kterých žalobách na se pohonných nebo sice obžalovaným právem, jakož z starodávna řád téhož markrabství jest, od sebe činiti podle nalezuo panských a práva.“⁴⁵⁾

Jak shora poznamenáno pronikly do landfrídu i předpisy náboženské. Landfríd r. 1421⁴⁶⁾ ustanovuje, že má býti svoláno po královských, biskupských v panských městech, aby všichni páni, rytíři, panoši, měšťané i „obecní lidé“ i duchovní, kteří uznali čtyři artikuly neb jiné bludné učení a nepřišli dosud ku pokání, upustili od bludů a dostavili se ku pokání do Olomouce, Brna, Znojma a Opavy z blízkých krajín každého města. Zde budou ustanoveni kněží, kteří budou toto pokání přijímati. Z pokání jsou vyloučeni ti, kdo vystoupili zjevně proti římské církvi, leč by obdrželi zvláštní milost královu. Pokání musí se vykonati do určitého dne („do dne svatého Tomáše apoštola najprv příšchieho“). Nepřijde-li někdo ku pokání a kdo bude zjevně zastávati bludy, bude prohlášen za zhoubece zemského.

Landfríd, smlouva upravující poměry práva veřejného zasahuje i v právoprávnosti. Ustanovuje, že obyvatelé moravští mají se řídití všemi listy starodávnými na správu neb zástavu, na komorní platy neb úroky.⁴⁷⁾ Úroků nikdo nesmí bráti výše než 10 zlatých ze sta. Jestliže bere výše, má býti k němu hleděno jako ku zhoupci zemskému. Má propadnouti nejen suma, při které lichvy se dopustil, nýbrž i ostatní jeho jmění.⁴⁸⁾ Později r. 1579 míra úroková

³⁶⁾ Kameníček, I. c., I, 9, II, 23.

³⁷⁾ Brandl, Kniha Drnovská, úvod, XXXVII.

³⁸⁾ Ač, X, 253.

³⁹⁾ Ač, XI, 287.

⁴⁰⁾ Kameníček, I. c., I, 394.

⁴¹⁾ O těchto Kameníček, I. c., II, 93.

⁴²⁾ Kameníček, I. c., I, 395.

⁴³⁾ Kameníček, I. c., I, 345, k těm sjezdom máme jezdití a žádnými strannými výmluvami se nezaprazdňujeme.

⁴⁴⁾ Kameníček, I. c., I, 50 pozn. 2.

⁴⁵⁾ Ač, XI, 87.

⁴⁶⁾ Ač, X, 247.

⁴⁷⁾ Toho ustanovení dovolávají se stavové, Ač, XI, 324: O listech hlavních, jak bez výmínek o berní dělány býti mají: Listové hlavní na peníze aby se s žádnými výmíenkami o zastupování a spravování berně nedělali, než tak jako landfrýd ukazuje, na listy obyčejné.

⁴⁸⁾ Ač, X, 323, XI, 289.

snížena na 6⁰/₀.⁴⁹⁾ Rozhodujícím pro povinnost přistoupiti k landfrídu bylo vlastnictví určitého statku v hranicích markrabství moravského. Ježto se vlastnictví během času k určitému statku měnilo, bylo nutno v landfrídu upravití i otázky s tím spojené. Zápis předpisuje, že bude-li někdo nucen svůj majetek prodati neb zastaviti hledaje prospěchu neb pro dluhy, bude povinnen zavázati svého kupce neb zástavního věřitele,⁵⁰⁾ aby poslali i oni příznávací listy k landfrídu. Pakli by nechtěl kupec neb zástavní věřitel vázati se těmito smlouvami, nemá mu býti zboží ani v zástavu dáno ani prodáno.⁵¹⁾ Kdo má v době uzavírání landfrídu zboží zastaveno, má, jakmile své zboží vyplatí, k landfrídu přistoupiti. Také kdo nabude zboží jakýmkoli způsobem, ať je zdědil po otci, bratru, příteli neb od krále obdržel statek, který jinému za trest byl odňat, vždy musí svůj příznávací list k landfrídu poslati, jinak ztrácí své zboží.⁵²⁾

Landfríd r. 1434 ustanovil, že kdo z pánů a zemanů v cizí zámky, lidi neb zboží holdováním neb jiným způsobem se uvázali, má je odstoupiti těm, jimž po právu přísluší ať duchovním neb světským. Žádný pán, rytíř, panoše a nikdo jiný nemá sobě holdovati zámky, lidi i zboží duchovních i světských ani je utiskovati mocí, aby platili úroky a jiné dávky.⁵³⁾

V landfrídu byl vydán také zákaz kupovati kradené věci ve všech a městech: Kdo by je koupil, musí je vrátiti bez náhrady.⁵⁴⁾

Na Moravě landfrídy nemají zvláštních orgánů. Potvrzují dosavadní zemské orgány ukládající jim ovšem zvláštní povinnosti vyplývající ze smlouvy landfrídní. Landfríd dává hejtmanu zemskému v době nepřítomnosti králově v zemi rozsáhlejší moc. Hejtman může se svou radou rozkázati, aby každý ze stavů přitáhl k určitému místu a může svolati sjezd stavů buď do Olomouce neb do Brna.⁵⁵⁾

V pramenech pouze jednou se činí zmínka o zvláštním orgánu landfrídním. Města spojená r. 1444 ve spolek (okruh tohoto spolku nazývá se „kraj“)⁵⁶⁾ zvolila si hejtmanem Jana z Hradce. Hejtman ten může stavy svolati ku upokojení „kraje“ a stavové slibují přispěti mu radou i pomocí. Hejtman rozhoduje také spory mezi landfrídníky a stavové slibují na jeho rozhodnutí přestati. Nebude-li někdo z landfrídníků chtíti výrokem hejtmanovým se spokojiti a napadne-li spolulandfrídníka a ostatní landfrídníci nebudou moci se svým hejtmanem odpor potřítí, budou moci žádati hejtmana zemského o pomoc.⁵⁷⁾ Při sporu mezi landfrídníky obě strany mohou se odvolati k zemskému soudu; hejtman landfrídu může je pak zavázati, že spokojí se rozhodnutím pánů. Sám má zemskému soudu při předložiti, shledá-li, že pře před pány náleží. Budou-li landfrídníci napadeni z jiného kraje země moravské neb z jiné země, mohou žádati za pomoc zemského hejtmana, biskupa i ostatní stavy moravské.

IV.

Význam landfrídu.

Na Moravě nabyl landfríd daleko většího významu než v kterékoli jiné zemi české. Většinou landfríd vzniká z toho důvodu, aby svazkem smluvním byly upokojeny rozbroje a půtky, které v zemi trvají. Důvodem vzniku land-

⁴⁹⁾ Kameníček, I. c., I, 398.

⁵⁰⁾ Zde důsledkem obvyklého zastavování s držbou, Kapras, K dějinám českého zástavního práva, 1903, str. 63.

⁵¹⁾ Ač, X, 323; XI, 288.

⁵²⁾ Ač, V, 323; XI, 289.

⁵³⁾ Ač, X, 252.

⁵⁴⁾ Ač, X, 251, Kniha Tovač., 26.

⁵⁵⁾ Ač, X, 270.

⁵⁶⁾ Kollar, I. c., II 1215 in unserem Kreyzz.

⁵⁷⁾ Kollar, I. c., II 1216.

frídu jsou zde jediné a pouze pútky a rozbroje. V dobách neklidných uzavírání v zemi landfríd, aby zachován byl pokoj.¹⁾ V dobách klidných pečují o pokoj v zemi sněmy upravující zvláště t. zv. „honění zločinců“.²⁾ V dobách bezkráloví nebo nepřítomnosti krále v zemi jest landfríd svépomocí stavů českých zemí. Stavové sami snaží se upokojiti odboj a teprve když jejich moc nestačí, žádají krále o pomoc.³⁾ R. 1440 prohlašují stavové, že „vidúce a znamenajíce záhuby a škody, kteréž se dějí od některých v tejto zemi i také do jiných zemí, chtějí rádi, aby ty záhuby nynější i budoucí, ač by které vznikly, ukroceny a staveny byly“ uzavírají landfríd.⁴⁾

Landfríd na Moravě nevznikal však pouze z tohoto důvodu. Nezůstal tu pouze prostředkem prozatímním, nýbrž stal se institucí pravidelnou a řádnou, účelně vklíněnou do celkové organisace země. Proto byl účel a význam landfrídů na Moravě i docela jiný nežli jinde v českém státě. Uzavření landfrídu mělo tu především usnadniti králi nastoupení ve vládu v zemi. Kniha Tovačovská praví⁵⁾, „když se páni země v tuto zemi uvazovali, mnozí se pánům zprotivovali a jich podniknutí nechtěli, až mnohé k tomu i mocí připravovati museli, pán i země. I jest nalezeno proti tomu lékařství, že obecný zápis neb landfryd se dělá a ten se královskú a panskými pečeti i rytířstva i prelatov i měst utvrzuje, pro takové výtržné lidi i pro ty, kteří by je zastávati neb fedrovati v čem chtěli, aby nemohli.“

Landfríd na Moravě jest důležitým i z toho důvodu, že sdružuje celou zemi. Zůstává sice smlouvou, která však nutností přistupovati k ní má ráz zákona. Každý „ještoby zde v zemi usedl“, je povinnen přistoupiti k landfrídu.⁶⁾ Kdo by přistoupiti nechtěl neb vystupoval proti zápisu působě zmatky v zemi, nemá míti žádného práva jako zhoubce zemský. Stavové se zavazují vystoupiti proti tomu, kdo by se chtěl protiviti a nechtěl zachovati poslušensví králi, hejtmanu a pánům.⁷⁾

Pokud se týče obsahu landfrídů, byly tyto předchůdci pozdějších zřízení zemských.⁸⁾ Nejen že landfríd obsahuje předpisy, jež později jsou předmětem zemského zřízení, nýbrž landfrídu dovoláváno se i později vedle zřízení zemského.⁹⁾ Landfrídy zařazeny byly do knihy Tovačovské a Drnovské a později do tištěných zřízení zemských r. 1535, 1545, 1562 a 1604.

V landfrídu nabyli stavové opory pro svá práva a posílili své postavení oproti králi. Postavení králové uzavřením landfrídu se sice posilovalo potud, že stavové slibovali králi pomoc proti vnitřním nepřítelům, avšak landfríd

IV. Význam landfrídu.

¹⁾ Landfríd jest tu prostředkem všeobecným, uzavírán jsa v zemích německých, v Rakousích, v Polsku, Datt, I, c, 81; v 16. století vyskytují se zápisy ku ochraně zemského míru i na Slovensku, Rudnay Bela, a Cermenyech és a parasztság büntető bíróságai á XVI és XVII szazadokban, ref. prof. Kadlecé ve Sbor. věd pr. a st., XI, 155.

²⁾ Chytil, I, c, 175; Ač, X, 278, 332, 342.

³⁾ Ač, X, 270.

⁴⁾ Ač, X, 257.

⁵⁾ Str. 25.

⁶⁾ R. 1524 přistupuje k landfrídu i královna Marie, Ač, XI, 346.

⁷⁾ „sobě zemské spravedlnosti přijímati“, Ač, X, 322; že landfríd nebyl pouhou formální smlouvou, nýbrž že jeho předpisů bylo užíváno, o tom svědčí na př. výpověď královská mezi pány Janem Kunou z Kunstatu z jedné a Janem z Pernštejna ze strany druhé, v níž král dovolává se předpisů landfrídu, Koplář arch. min. vnitř. č. 3. str. 435—438; stavové plníce svoji povinnost jako spolulandfrídníci, byli zavázáni vytrhnouti i za hranice. R. 1536 slibují Vilému z Kunstatu pomoc proti králi Polskému, Kameníček, I, c., II, 123.

⁸⁾ Chytil, I, c., 176.

⁹⁾ Ač, XI, 396, 398 stavové praví: „Což se pak obhajování a upokojení silnic dotýče, poněvadž J. M. Kské oznamujete, že landfryd tohoto markrabství i také zřízení zemské to v sobě ukazuje, jak to má opatřeno býti“. Landfryd později potvrzován na sněmích, Ač, X, 341; XI, 330.

ukládal také králi určité povinnosti. Král musí přispěti svou pomocí, bude-li některý landfrídník zkrácen ve svém právu.¹⁰⁾ Stavům potvrzují se v landfrídu jejich výsady. Na př. r. 1388 zaručují se markraběti, biskupu, pánům, a rytířům jejich svobody a práva.¹¹⁾ Neruší se dosavadní řády. Stavové slibují sobě navzájem pomoc, chtěl-li by je někdo utiskovati „mimo spravedlivé řád a svobody naše.“ Zavazují se vykonati vše, „což by dobrého a poctivého tohoto markrabství podle svobod našich bylo.“¹²⁾ Panovníci jsou vůči stavům spolusmluvci, spolulandfrídníky. Zdá se, že i tato okolnost přispěla k posílení moci stavovské, takže usnesení sněmovní mohla i bez sankce královny míti moc zákona. I za Ferdinanda I., jenž hleděl omeziti moc stavovskou, projevilo se působení landfrídu. Stavové přímo prohlašují, že král v zemi je prvním landfrídníkem¹³⁾ a že tudíž i králi plynou z této smlouvy určité povinnosti. Stavové vzpírají se uznati jednostranné změny v textu landfrídu.¹⁴⁾ Ferdinand později, aby omezil moc stavů, již získali za Vladislava, chtěl jim zakázati sjezdy, které stavové svolávali bez vědomí panovníka. Stavové bráníce se poukazují na právo svolávati tyto sjezdy dle zápisu landfrídního.¹⁵⁾ Stavové prohlašují landfríd za největší svobodu, jež mají.¹⁶⁾ Tvrdí také, že nebude moci zasedati zemský soud, nebude-li landfríd obnoven.¹⁷⁾

Landfríd pojímal v sebe celou zemi a vylučoval proto všechny jiné strané zápisy. Když po uzavření landfrídu r. 1505 usneslo se několik stavů moravských na zvláštním zápisu r. 1508, příslušníci landfrídu protestovali tvrdíce králi, že „zápis jest dělán bez sněmu obecního, i bez našeho vědomie i bez naší vuole nad landfríd, ježto nikdy slýcháno není za paměti lidské, aby obecní zápis majíce s vuolí V. Mti i s pečeti V. Mti, v kterémž V. Mti se zapisujete s námi a my s V. Mti, aby jiní zápisové měly dělání býti.“¹⁸⁾

Význam smlouvy landfrídní záleží také v tom, že nejen sloužila k upokojení vnitřních nepokojů v zemi, nýbrž že po vzoru landfrídů uzavíraných v jednotlivých zemích, uzavírány jsou landfrídy mezi různými zeměmi českého státu. Subjektem smlouvy jsou zde stavové těchto zemí. Landfríd tohoto druhu uzavřen r. 1512 mezi Moravou, zemí českou a Slezskem.¹⁹⁾ Landfríd mezi Moravou a Slezskem doplněn byl r. 1518 zvláštní úmluvou mezi těmito zeměmi.²⁰⁾

¹⁰⁾ „tehdy markrabina milost, biskup a hauptman, nechtěli-li by tu sami býti, ale mají poslati své úředníky a svú moc“, Ač, X, 253.

¹¹⁾ C. M., XI, 45S

¹²⁾ Ač, XI, 289.

¹³⁾ Kameníček, I, c., I, 39.

¹⁴⁾ Kameníček, I, c., I, 173 pozn. 2.

¹⁵⁾ Kameníček, I, c., I, 34.

¹⁶⁾ Kameníček, I, c., II, 126, pozn. 4, 405, pozn. 1, hájice svobodu vystěhovati se, poukazují, že landfrídem jejich svobody byly zaručeny. Kameníček, I, c., II, 129.

¹⁷⁾ Koplář arch. min. vnitř., sv. 65, fol. 225.

¹⁸⁾ Ač, VI, 374. Také na sněmu r. 1526 po smrti Ludvíkově (24/9) projednáván stranný zápis některých pánů mimo landfríd. Opis zem. arch.

¹⁹⁾ R. 1396 uzavřen také landfríd mezi Slezskem a Polskem. Rachfal, I, c., 84.

²⁰⁾ Kameníček, I, c., II, 568 n.

OBSAH:

	Strana
Úvod: Pojem landfrídu a literatura	5
I. Historický vývoj	7
II. Vnější stránka landfrídu	11
III. Obsah a orgány landfrídu	13
IV. Význam landfrídu	17

